

Tiedon rajallisuudesta

Eeva Kallio, kuvaaja Petteri Kivimäki

Tutkittuaan samaa ilmiötä pidemmän ajan alkaa suhtautua siihen kuin itsestäänselvyteen – kunnes esiin tulee osuvia vastaväitteitä tai teräviä huomioita. Parhaimmillaan niistä voi syntyä uusia oivalluksia ja vanhan tiedon muokkautumista, ehkä hylkäämistäkin. Toisten esittämät vastaväitteet ovat hedelmällisiä, mutta myös uhkaavia. Psykologisesti ymmärrettynä haluamme omistaa varman ja oikean tiedon, emmekä pidä sen kyseenalaistamisesta. Samalla tutkijan ja opiskelijan ymmärrykseen tulisi ainakin ideaalisti sisältyä se, että varmoiltakin näyttävät käsitykset voivat joskus kumoutua.

Kehitys- ja kasvatopsykologiassa tietokäsitysten empiirisellä tutkimisella on useamman vuosikymmenen perinteet. Tietokäsityksiä ovat oletukset siitä, mitä tieto on, kuinka se on perusteltavissa, onko se varmaa, onko sille olemassa vastakkaisia käsityksiä ja kuinka erilaiset käsitykset suhteutuvat toisiinsa. Tutkittaville annetaan yleensä monimutkainen ja vaikeatulkintainen ongelma, johon ei ole yhtä ainoaa, varmaa vastausta. Piilevästi näissä tehtävissä on kyse filosofisesta ykseyden ja moneuden kiistasta – onko tehtävään olemassa ainoastaan yksi ainoa vai monta erilaista ratkaisua, eli voiko sama asia näyttäytyä erilaisena eri näkökulmista?

Tietokäsityksiä koskevien vastausten luokittelutapana on, että tutkittava määrittää sen korkeammalle tasolle, mitä selvemmin hän ymmärtää käsityksiensä rajallisuuden, epävarmuuden, suhteellisuuden ja keskeneräisyyden. Kehittyneimmillään hän voi kuitenkin sitoutua perustelluimpaan näkemykseen, joskin pitää senkin avoimena. Tieto muokkautuu jatkuvasti. ”Tavalliselle kansalaiselle” se voi olla tuskallista, jos odotusarvona on, että tutkijat kertovat lopullisen totuuden. Tarvittaisiin kansansivistystä siitä, että kulloinenkin tieteellinen tieto perustuu sen hetkiseen ymmärrykseen, menetelmiin ja käsitteisiin.

Perustelluinkin tieto saattaa muuttua tulevaisuudessa. Tämän hyväksyminen edellyttää ristiriidan sietokykyä, ei ainoastaan tutkijoilta ja opiskelijoilta, vaan myös kansalaisilta ja tietoa hyödyntäviltä toimijoilta. Tämä voi olla helpommin sanottu kuin tehty, koska tutkimukset osoittavat, että kuvatonlaisen ajattelutavan hallinta mahdollistuu pääsääntöisesti vasta akateemisten opintojen

loppusuoralla. Kysymykseksi jääkin, kuinka pystymme ymmärrettävästi ja kansantajuisesti viestimään muille tämän tärkeän tekijän merkityksen tieteellisessä tutkimuksessa. Tietäminen on prosessi.

Eeva Kallio, aikuisuuden kognitiivisen kehityksen dosentti, Koulutuksen tutkimuslaitos, 3.11.2016